

LLUÏSA JULIÀ

Universitat Oberta de Catalunya
ljuliac@uoc.edu

UN PÒRTIC PER A MARIA-MERCÈ MARÇAL

*Potser sempre escriure té
alguna cosa a veure amb la revolta.*

Coincidint amb l'edició de la novel·la *La passió segons Renée Vivien* (premi Carlemany 1994), que l'havia ocupada insistentment els últims deu anys, i el reconeixement general de què va ser objecte, Maria-Mercè Marçal va tornar a les aules de la Universitat de Barcelona, on havia estudiat Filologia Clàssica. Després de molts anys dedicada a l'ensenyament de la llengua i literatura catalanes a l'Institut Boscà de Barcelona, Marçal volia fer un gir professional. Malauradament la malaltia va estroncar les expectatives, però va poder seguir els cursos de doctorat durant el bienni 1993-1995 i va realitzar alguns treballs sobre autors i obres que demostren la lectora sagaç i extremadament culta que era. En concret, en el treball que ara publiquem, es fa evident l'ampli coneixement de l'obra de Joan Maragall, un poeta que considerava pròxim: fins i tot l'havia qualificat de «femení», i alguns versos d'«El comte Arnau» ressonen en la seva poesia.¹ D'altra banda, havia participat en l'adaptació de l'hexàmetre grec dels *Himnes homèrics* –traduïts per Manuel Balasch, a Edicions del Mall–, sobre els quals tornarà amb un altre treball.

De fet, l'estudi sobre *Les Notes autobiogràfiques* que presentem és un treball fallit. Feia poc que s'havia donat a conèixer un dels textos autobiogràfics tal com l'havia escrit Maragall, sense les manipulacions amb què ambdós s'havien publicat el 1912.² Maragall els havia escrits en dos moments molt contrastats i significatius de la seva vida: als vint-i-cinc anys (1885-86) i en celebrar el cinquantè aniversari, és a dir, cinc lustres més tard, quan es trobava en ple reconeixement públic. Cal recordar que l'edició d'aquests breus textos no es va completar fins al 2007 en el volum a càrrec de Glòria Casals que era, precisament, la professora d'aquell curs de doctorat.³

¹ «Jo sóc sols dels meus braços i els meus passos», vers inicial d'un sonet desestimat conservat al Fons Maria-Mercè Marçal de la Biblioteca Nacional de Catalunya; vg. Lluïsa JULIÀ, «Set autògrafs. Imatges, poemes, versions de Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, núm. 89-90, 2008, p. 19.

² Després del volum de Gabriel MARAGALL, *Joan Maragall: esbós biogràfic*, a cura de Glòria Casals, Barcelona, Eds. 62, 1988, on hi ha el text complet de la primera nota autobiogràfica, va aparèixer l'edició completa de la segona a G. CASALS, «Joan Maragall: Notes autobiogràfiques dels cinquanta anys», *Els Marges*, núm. 64, 1999, p. 83-94.

³ J. MARAGALL, «Com si entrés en una pàtria», edició i pròleg de G. Casals, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

Marçal pretenia avançar en un primer esbós de la biografia intel·lectual del poeta, que encara està per fer, com reclama Casals, i establir un diàleg entre Maragall i Goethe. Però l'escassetat del material biogràfic del poeta català ho va fer inviable i se'n va adonar: «Som molt lluny, doncs, d'altres obres de caràcter autobiogràfic més extenses, sistemàtiques i destinades a la publicació, com per exemple les memòries del seu admirat Goethe amb les quals, en un primer moment d'ingenuïtat, se m'havia acudit intentar comparar-les».

Tot i així, Marçal en treu el màxim rendiment: n'extreu els motius sobre l'escriptura, «la voluntat d'autoanàlisi, de diagnòsi», «la voluntat moral de construir-se». Li interessa aquell jove poeta de vint-i-cinc anys, amarat de pessimisme i malestar davant la realitat, la família; aquell Maragall inconformista, esperit crític amb les convencions, i que fa de la seva dedicació a la poesia «l'estendard de la rebel·lió» davant el futur utilitari que tenia marcat a l'empresa familiar, tot i les «llàgrimes de tendre remordiment» i el sentiment de culpa per «haver tirat a terra tot lo castell d'esperances y projectes que mon pare devia haver anat formant desde mon naixement», segons diu a l'apartat XI de les *Notes*. Marçal s'hi podia sentir reflectida. Tampoc ella no va seguir el camí familiar traçat –i va fer de la revolta la seva divisa.

Tornem al treball. L'escriptora no es deté en l'anàlisi factual de les *Notes autobiogràfiques*, ni en la contextualització amb la correspondència de què disposava en aquell moment (les cartes a Josep Lloret, les més significatives, han restat inèdites fins a l'edició de 2007). El més rellevant de l'estudi és la relació que estableix amb l'autor de *Werther* i *Faust*, per demostrar la importància que té en l'univers referencial del poeta català des de l'inici, tal com indica en el darrer paràgraf del treball.

També indaga, ni que sigui parcialment, en la trajectòria de Maragall. Relaciona les *Notes* amb altres obres seves de les quals en són (o poden ser) l'embrió –poemes, traduccions o la posició del poeta davant l'art i la poesia, la Bellesa, que desenvolupa a l'«L'Elogi de la paraula»– i que tenen Goethe en «l'horitzó». I es refereix a altres aspectes de la concepció poètica maragalliana: l'art com a «professió de fe» irrenunciable, o a l'oposició entre espontaneïtat i sinceritat amb què es pot relacionar la poètica de la mateixa Marçal.

A l'altre pol, el comentari molt més breu, però significatiu, que Marçal dedica a les *Notes* de 1910. Escrites en relació al jove Maragall de vint-i-cinc anys enrere, Marçal lamenta que no traspuïn fets rellevants com la Setmana Tràgica o la mort de l'amic Antoni Roura que havia d'afectar-lo. Les compara, però, amb el «Cant espiritual», un poema «memorable», i sobretot insisteix en «l'efecte d'algú que es troba al final d'un cicle culminat, com si hagués tocat sostre». I immediatament estableix una connexió entre plenitud i mort que pot donar peu a tot un altre ordre de reflexions, sobre Maragall, sobre la mateixa Marçal: el poeta ha de morir? Escriu: «la plenitud que denota o que vol deixar fixada a través de les paraules, en la realitat només pot ésser convertida en definitiva per la mort».

Un altre gest l'acosta a Maragall. El gener de 1995 Marçal escriu el text «Qui sóc i per què escric» per al programa *L'escriptor del mes* de la ILC. Com Maragall a les *Notes* de 1910, també ella reprèn l'antiga divisa —«Una dona. De classe baixa i nació oprimida»— de *Cau de llunes* (1977). «Qui sóc i per què escric» és un dels pocs escrits autobiogràfics de la poeta i sens dubte el més madur. La seva posició ha canviat, es troba en el ple de la seva maduresa i èxit, però es reconeix també ara en la revolta. I anota: «Potser sempre escriure té alguna cosa a veure amb la revolta».